

האמנים למען השם?

זה כבר מרגיז יותר מדי.

ביוס'הזיכרון שמעתי נאומים על גבי נאומים, שבהם נאמר כי בהורינו "חירפו את נפשם למות על קדושת השם" וכיצא באלה.

מה פיתאום?

גם אני חירפתי את נפשי, ולא על קדושת השם או כל קדושה אחרת.

וכשהייתי חייל בגדוד 54, שבו היה — נדמה לי — שיעוריהאבידות הגדול ביותר בכל צה"ל במלחמת-

העצמאות, היכרתי הרבה הרבה בחורים ש"חירפו את נפשם למות". ביליתי הרבה בהרבה שעות בשיחות אינסופיות עימם בטרם מתו.

הריני מצהיר בזה חגיגית שמעולם לא הכרתי אף חבור אחת שחירף את נפשו למות על קדושת השם.

שמו של השם לא הוזכר כלל, וגם לא שמו של הרב גורן. ביכלל לא ראיתי אף רב אחד בכל ימי חייהם.

הם חירפו את נפשם למות למען המולדת, למען עשישראל, למען עצמאות לאומית. כדי שלא יורקו אותנו לים. למען הגן על מישפחותיהם. וגם סתם למען ההגינות, וכדי שלא להפקיר חבר בצרה, ומתוך גאווה בפלוגה, בגדוד ובחטיבה. ומפני שבשעה כזאת זהו הדבר הנכון לעשות.

גורן

קדושת השם? נו באמת!

חזרה לדיריאסין

באחת המסיבות ניגשה אלי הסופרת האנגלית האהודה, לין ריד באנקס, ושאלה לדעתי על דיריאסין. היא כותבת ספר על מלחמת-העצמאות. בין כוסיין לכוסי ויסקי ניסיתי להשיב לה, תוך פישפוש בזיכרוני.

אחרי-כך נשאלתי על-כך עלידי עיתון ירושלמי מקומי, ושוב נאלצתי לחשוב על מקום אומלל זה. ולבסוף בא עמוד האש, וגירד כמה פצעים.

בדיריאסין אירע פשע-מלחמה במלוא מובא המילה, מן הסוג שביגלול גזוני קצינים גרמניים ויפאניים למות והוצאה-להורג. (מדוע הם, ולא בריטים, אמריקאים ורוי סים? מפני שהמנצח הוא, בדרך כלל, השופט.)

זה לא היה מעשה-הזוויעה היחידי במלחמה. קרו גם דברים אחרים, וכמה מהם המורים מאוד — כמו פשע-המלחמה של שמואל להיס, המנכ"ל הפורש של הסכנות היהודית, שהורה לרצוח מיספר גדול של בני-כפר חפים מפשע בשטח לבנוני. לאחר מכן היתה קיביה של אריק שרון וכפריקאסם של מישמר-הגבול. אך מעשה דיריאסין עלה על כולם, והוא הפך סמל ושם-דבר.

זה ברור, פחות ברורות הסיבות. מדוע זה קרה? איך זה יכול היה לקרות?

כדי להסביר זאת, ולוא במעט, צריכים לחזור אל הימים ההם, וזה לא קל.

קודם כל: מי היו המבצעים?

כיום, כשאנחנו חושבים על אנשי אצ"ל ולח"י, עומדים לנגד עינינו אחינואנשי-ההילה, הגיבורים שביצעו מעשיהעזה שכימעט לא ייאמנו, פורצי כלא עכו, המפוי ציים של בנייניהבולשת, השניים שהצמידו את גופותיהם אל רימון-היד המתפוצץ בכלא, דוב גורנר, שני אליהו, אך באפריל 1948 היו אנשי אצ"ל ולח"י, לפחות בחלקם, אנשים מסוג אחר.

בסוף 1947 נערך בארץ גיוס כללי של צעירי השוב, בראשית 1948 חויילו המוני צעירים, כונסו במחנות, עברו אימונים מפרקים, עבר עליהם אותו המשבר הנפשי העובר גם כיום על אדם הנקרע מביתו וממשפחתו, והמוצא את עצמו, לפתע, בעולם זר ומזר של פלוגתי טירונים.

אותם שהגיעו — מרצון או מאונס — אל הגדודים הקרביים, שוגרו חישמהר אל שדה-המערכה, הקרבות עוד היו קלים, יחסית, אך בחודש אפריל כבר הרגשו שאנחנו חיילים ותיקים, עכברייחזית מגוסים, גיבורי חיל המוכנים לכל.

רבים השתמשו, כמובן, היו לכך דרכים רבות. המכור בדת שבהן היתה ההתגייסות לאצ"ל או לח"י.

עד להקמת המדינה, לא הצטרפי ה"פורשים" לגדודי ההגנה. היו להם יחידות נפרדות, אלה לא היו מגויסות, אנשיהן, גם מי שהצטרפו אליהן ברגע אחרון זה, נשארו בבתיהם והופעלו לעת-מצוא. הם יצאו לפעולות מהבית, וחרזו מהן הביתה, כמו בימי המזחלת.

זה קסם לרבים, ולוא דווקא לטובים. היו שהתגייסו לאצ"ל ולח"י פשוט כדי להימלט מן הגיוס המלא, וזה

לא הבטיח ליחידות הפורשים את החומר האנושי המעולה ביותר, אם להשתמש בשפה עדינה.

מובן שאנשי אצ"ל ולח"י לא זכו באימונים של ממש. המסורת של המחרתת הובילה לטיפוח ערכים שונים לגמרי. הפלמ"ח היה אירגון צבאי אמיתי, שלמד מנסיון הצבאות במלחמת-העולם, וישבו עסקו כמה מטובי הד מוחות בגיבוש תורות לוחמה מודרניות. גדודי-ההגנה ירשו את המסורת הפלמ"חית המעולה הזאת, וגם את נסיון החיילים שחזרו מן הצבא הבריטי. בסך הכל היו — בתנאי הימים ההם — חיל-שדה טוב, סתגלני, מאומן. כל זה חסר לאנשי אצ"ל ולח"י, שעברו לפתע ממלחמת-גרילה עירונית (במושגים של ימינו) למלחמת-שדה כימטט-סדירה, ובוודאי לחביהם החדשים. המש"תמטט-למצחה. אין פלא שדי היה במשבר הקרבי הראשון בשדה כדי למוטטם.

על כך יש להוסיף את הגורם הפסיכולוגי. אצ"ל ולח"י כבר היו או מתוסכלים, "על כל הראש". עד נובמבר 1947 היו הם הגיבורים, עטוריההילה, עתירי-התהילה. כל אחד מאנשי שני האירגונים היה אפוף הילה של גבורה, והמיסטריון של המחרתת אך הוסיפו על כך.

והנה לפתע — יוק, בן לילה — זמנים חדשים, זמירות חדשות, הנסיבות, שהשתנו באופן דרמטי, העבירו את כל תשומת-הלב אל הפלמ"ח, אל החי"ש ואל ההגנה, שהיתה בזויה בעיני הפורשים אך אתמול. אנשי-ההגנה היו עתה הגיבורים, מלווי-השיירות ומלווהי השיירות עוררו התלהבות כללית. הקרבות הגדולים הראשונים הציפו את הארץ בגלים חמים של הערצה

אורי אבנרי

לצעירים אלה, שעמדו בשורה דקה בין היישוב ובין ההשמדה, מעטים נגד הרבים (כפי שהיה נדמה).

פעולת-השדה של יחידות אצ"ל ולח"י באותה תקופה היו מעטות, ולרוב בלתי-מוצלחות, ביגלל כושרן הנמוך בנסיבות החדשות של מלחמת-שדה, המוראל היה ירוד. יתכן שהמישמעת היתה מעוררת, הן היו זקוקות באופן נואש לניצחונות, הן לא היו יכולות לסבול מפלות.

זאת ועוד. בימים ההם ריחפו בחלל סיפורים מסיפורים שונים על זוויעות ערביות נוראות, לפחות בחלקן היו, בלי ספק, נכונות. סופר על ראשים כרותים של חברינו, שהובלו בתהלוכה בעיר העתיקה. סופר על הריגת פצועים והתעללות בגופות, מעשים מסוג זה היו אף הם חלק מהמציאות. בצד השני לא לחמו יחידות סדירות, אלא רק כמה חבורות בלתי-סדירות שנעזרו ב"פזעה" (הודי עקות) של כפריים פרימיטיביים, בלתי-מאומנים ובלתי-מושמעים.

הסיפורים השפיעו על כולנו, ויצרו אוירה שלא דיר-בנה להקפדת-יתר על טוהר-ההנשק ומוסר-המלחמה. כל מלחמה היא איומה, ומלחמה בין כוחות בלתי-סדירים היא האיומה שבכולן.

כשהלכו אנשי אצ"ל ולח"י לתקוף כפר קטן וחסר מגן (כפי שחשבו) בפאתי ירושלים, התמוגו יחד כל הר מרכיבים אלה, ואלי גם מרכיבים נוספים. הפעולה הקטנה, שלא היתה לה כימעט שום חשיבות במסורת המערכה האדירה (לפי המושגים של אז) של מביצעי נחשון, השתבשה מייד, המפקד נפגע, הכפר היה מוגן, על התוקפים ניתכה אש שלא היו מורגלים לה. המכונת שנשאה את הרמקול, שהיה אמור לקרוא לתושבים לברוח, נפגעה ולא הגיעה, כנראה, כלל לטווח-שימעה. הלוחמים המתוסכלים, הבלתי-מאומנים, חסרי-הפיקוד, נתפסו לפאניקה והשתוללו. האווירה של סיפורי-הזוויעה השפיעה. הזעם על הילה האבודה תרם את תרומתו, וייתכן, כמובן, שהיו מראש פקודות פסולות.

כך נולד מעשה-זוויעה.

וההמשך:

נתן ילין-מור הודיע והסתייג מן הפעולה (אף שלא

הסתייג, למשל, מרצח הלורד פולקה ברנאודט, כעבור כמה חודשים).

עד כמה שידוע לי, לא הסתייגו מן הפעולה שני חברי בהנהגת לח"י, יצחק שמיר וישראל אלדד, אך אולי אני טועה.

חמור במיוחד יחסו של מנחם בגין, הוא לא גינה את הפעולה ואת אנשיה. הוא ציין לא פעם לחיוב שהמעשה גרם למנוסת-הבהלה של מאות אלפי ערבים מן השטחים שנכבשו בידי צה"ל. אמנם טען כי לא קרה מה שקרה, או שקרה בטעות מצערת ובשגגה שאין להלין עליה, אך הוא היה מוכן בהחלט להתפאר בתוצאות שנבעו מן ה זוויעה.

זה חבל, עכשיו, אחרי שמלאו 33 שנים לפשע זה, וכאשר הוא עצמו מכהן כשר-הביטחון, ראוי היה לו למנחם בגין לנגות את הפעולה באורח חדי-משמעני ומחולט, ולוא רק כאקט חינוכי לעיצוב דור חדש של לוחמים.

התהלוכה של

גאוני הדור

במודעות המתפרסמות בעיתונות מטעם אורחיס-למען פרס (סניף של המערך המשוחרר מסיקוח מבקר-המדינה) מופיעה עתה סידרה ארוכה של אנשים, האומרים בערך כך: "בפעם שעברה הצבעתי בעד ד"ש, נוכחתי לדעת שטעיתי, לכן אני מציע לכם להצביע הפעם בעד שימעות פרס."

בכך יש מידה לא-מעטה של חוצפה.

מה היינו אומרים על מודעה שבה מכריז אש-ף-מיטבח: "עד כה עבדתי במיסעדה בוקי טריקי, עשרים מלקוחותינו מתו מהרעלת-קיבה. עכשיו אני עובד במיסעדה שאור מחתית, נסו ותיווכחו!"

או על מודעה של מנתח-לב המכריז: "כל הפאצינטיים שלי מתו על שולחן-הניתוחים. עכשיו למדתי לקח, בואו להינתח!"

אם הצביע פלוני בפעם שעברה בעד ד"ש, גיחא, רבים וטובים עשו כך, אך לבוא עכשיו ולהסתמך על נסיון זה כדי לתת עצות לזולת — זה מוגזם.

נכשלת — נכשלת, נהגת כשוטה — מילא, הצליוו לרמות אותך — אין דבר, זה יכול לקרות לכל אחד, זאת לא בושה.

אבל זה בהחלט אינו מעניק לך מעמד של יועץ-הדור, במטותא ממך — שב בשקט!

וילה בשווייץ

או אפריים קישון השתקע בשווייץ, בקאנטון אפנצל, לשנה אחת בלבד, לכתוב זיכרונות.

מדוע לא? לכל אדם מותר לכתוב זיכרונות, ולהתבודד לשם כך, ולשכור בית נאה בהררי שווייץ, אם יש לו הכסף הדרוש לכך.

לכל אדם, אבל לא לקישון.

מדוע לא לקישון?

כי קישון הוא סופר-פטריוט, סופר-לאומי, סופר-ארץ-ישראלי-השלמה, סופר-מוכן-להילחם.

איש כזה צריך לשמש דוגמה לאחרים, אות ומופת, הוא צריך לכתוב את הזיכרונות שלו בקיסריה, בכסף טוב אפשר לשכור גם שם

וילה נאה, ולהתבודד בה, אלא מה — הפטריוטים של קישון היתה תמיד קצת מזור, מי שקורא את דבריו בעיון, ימצא בהם נימה טיפ-טיפה אנטי-שמית, מוצ-נעת, קטנה, חבויה, אבל קיימת.

בייחוד כשזה נוגע לי יהודים אוריינטליים, ידוע שקישון אינו אהב את האוריינט כל-כך, ומצטער על כך שאוריינט היהודי משתלט על המדינה, וסבור כי לאדם יהודי נאור ו-תרבותי ואירופי שוב אין כל-כך מקום במדינה הזאת.

לכן טבעי שאיש כמוהו יתבודד בשווייץ, דווקא, מותר? ומת? ומת?

בתנאי שיניח לנו לחיות את חיינו בלי הפטריוטים-הסופר-סופר-סופר שלו, ושיניח לנו להחזיר שטחים תמורת שלום, אם נרצה בכך, ולהסתדר עם הערבים, אם זה יילך לנו.

כי לנו אין כסף לקנות או לשכור לכמה שנים וילה בשווייץ, ואנחנו נצטרך לחיות כאן גם בעתיד.

אין ברירה.

קישון

